

Axel Lagerfelt, Tolefors gård:

”Tillsammans har vi skapat en rörelse som gör lantbruket synligt”

Axel Lagerfelt på Tolefors gård har skapat egna metoder för att hantera förutsättningarna med styva och packningskänsliga jordar. Dessutom har han kunnat bygga vidare på en tradition med innovation och problemlösning som bidragit till det regionala innovationsklustret.

AV LENNART WIKSTRÖM

Med Axel Lagerfelt på Tolefors befinner vi oss på historisk mark, inte bara med tanke på att släkten med utgångspunkt från Lagerlunda gård ägt mark i trakten sedan 1600-talet. Här har också Axels far, Bleckert, satt sina spår med att försöka hantera de besvärliga jordarna, spår som även Axel följt.

”Vi har jordar med bitvis mycket styva leror, vilket gör dem svårbrukade och känsliga för markpackning”, berättar Axel när vi slår oss ner vid köksbordet efter en tur runt gården. ”Det har gjort det lite till en tradition att prova nya tekniker. Min far började experimentera med låga däckstryck när Twin-däcken kom och provade även en rad olika

metoder för att undvika packning i plogfåran med onland-plöjning och med slits för att luckra plogsulan.”

DIREKT EFTER EXAMEN

Axel följde i samma körspår, även om det blev via Ultuna och teknik-agronomexamen 1993.

”Jag kom hem till Tolefors samma år, samtidigt med min bror Carl. Gården Grensholm som ligger vid Roxens norra strand var till salu. Vår far tyckte att det var ett utmärkt tillfälle att lösa generationsskiftet och köpte gården till Carl och jag blev kvar på Tolefors. Senare köptes även gården Åsum i Skåne dit min syster Magdalena flyttade.”

Axel antyder att skiftet kanske gick litet fortare än han själv tänkt, men samtidigt innebär ju ett tidigt övertagande också en möjlighet till en tidig exit.

”Nu driver jag gården tillsammans med min son Gustaf, och det lämnar utrymme för att kunna göra en del annat.”

RME-DRIVET

Det har dock Axel gjort från början.

”Jag gjorde mitt exjobb på Elsbett-motorn och användning av vegetabilisk olja som drivmedel. Det var i spåren av avregleringen och Omställning 90 och lantbruket letade efter nya affärsområden. Det blev naturligt att fortsätta och vi började pressa rapsolja och konvertera till RME.”

Då fanns också mjölkkor på gården och de blev självklara avnämare av pressresterna.

”När priserna på jordbruksprodukter rusade i spåren av finanskrisen 2008 blev rapsen för dyr och jag fick hitta annan olja till RME:n. Bland annat började jag sälja till Linköpings kommun som bytte bränsle till sina skolor som värmdes med olja.”

Men det blev mycket mekande med oljepannor och till slut tröttnade Axel och sålde verksamheten 2016.

EGNA LÖSNINGAR

”Nu har vi byggt om den delen av maskinhallen till en modern uppvärmd verkstad”, säger Axel, inte helt utan viss tillfredsställelse. För det där med maskiner har alltid varit ett intresse.

”Under Omställning 90 och innan EU-inträdet var det ökad prispress och fokus på kostnader. Vi började med plöjningsfritt och jag köpte redan då en Seed Hawk såmaskin som jag byggde om och testade med singelbill. Men jag fick ge upp, maskinen passade inte på våra jordar och jag köpte en Rapid istället.”

Fortfarande är det plöjningsfritt som gäller – i normalfallet.

”Mitt stalltips är att vi inte ska räkna bort plögen helt. Även om den är ett problem ur effektivitetssynpunkt finns det situationer när vi måste plöja. I det plöjningsfria har vi i stället för plogsula fått en harvsula som ibland måste brytas, och vi har börjat plöja till vete efter vete.”

SPRUTA MED HÄNSYN

Ett exempel på en idé som är sprungen ur verksamheten på gården och som snart

är en kommersiellt tillgänglig produkt är SWC – Spray With Care.

”Idén kom när jag satt i traktorn och sprutade och det var en sidvind som hotade grannens raps. Tänk om det fanns en sensor som kunde ge dig vindavdriften vid ett enskilt tillfälle. Jag kastade in idén till Land Lantbruks idétävling – och vann.”

Axel erkänner att det kändes lite orättvist med tanke på att idén var rätt ofullgånngen jämfört med vad andra lämnat in. Men det hindrade honom inte från att gå vidare.

SENSORBASERAD APP

”Vi bildade en utvecklingsgrupp med bland andra Ulrik Lovang, Lovanggruppen, och Per Frankelius, Agtech Sweden, en konstruktör och en annan lantbrukare och fick finansiering från EIP Agri.”

Tekniken är egentligen rätt enkel och bygger på en vindsensor på sprutrampen som mäter vindhastighet och vindriktning med kompensation för körhastighet. Sensorn är sedan kopplad via bluetooth till mobilen, där föraren i en app kan läsa av risken för avdrift inklusive områden som kräver extra hänsyn.

”I grunden handlar det ju om att ta ansvar som lantbrukare. Just nu håller vi på med att programmera appen och söker samarbete med lantbrukare som vill testa.”

”Våra jordar med bitvis mycket styva leror är svårbrukade och känsliga för markpackning och det har gjort det lite till en tradition att prova nya tekniker”, säger Axel Lagerfelt, Tolefors gård.

”Systemet bygger på att kombinera SGU:s lerhaltskarta med satellitdata och momentan avläsning av markfukten. Tillsammans med uppgifter om gröda eller inte på fältet räknar det ut risken för markpackning och ger en indikation som visas i grönt, gult eller rött.”

”Mitt stalltips är att vi inte ska räkna bort plögen helt, även om den är ett problem ur effektivitetssynpunkt ”

FÖRUTSE PACKNINGSRISK

Att Per Frankelius och Agtech Sweden kom med i utvecklingsarbetet var inte en slump.

”Vi torkar och lagrar en rätt stor volym spannmål och jag hade en idé med mätning av fukthalten före och efter torkning och tog kontakt med Linköpingsuniversitet. Det var så vi kom i kontakt med varandra.”

Och samarbetet har inte stannat vid detta. För fyra år sedan sökte och fick Axel, Per och Ulrik tillsammans med lantbrukaren Per Eke-Göransson och studenter vid Linköpings universitet pengar – även denna gång från EIP Agri – för att utveckla ett system för mätning av risk för markpackning, Compaction Prevention System, CPS.

CPS har väckt en del uppmärksamhet utanför Östergötland och har bland annat belönats med Silverbillen på Agritechnica 2022.

TYDLIGA SAMARBETEN

Det är också tydligt att samarbete är ett ledord för Axel. Han var med och byggde upp Vreta Kluster och har redan från start varit aktiv i Agtech Sweden, det som tidigare hette Agtech 2030.

”Dörren till Linköpings universitet öppnades med samarbetet med Per Frankelius”, säger Axel. ”När Linköpings universitet fick Vinnväxtpengarna till Agtech-satsningen och nu senast även blev kunskapsnav för lantbrukets digitalisering ➤➤

”Vi är mitt i en process där min son Gustaf håller på att ta över, och jag trivs verkligen med att jobba med honom”, säger Axel Lagerfelt.

var det nog några som höjde på ögonbrynen. Men det finns en förklaring i att Per lyckats locka in företagen och människorna som finns på plats. Även om han själv varken är tekniker eller biolog så har han skapat en plats där teknik och biologi möts. Det skadar inte heller att Väderstad har sitt huvudkontor i närheten.”

Axel är själv en del av det nätverk som byggts och byggs, men framhåller att det är viktigt att det förvaltas rätt.

”Tillsammans har vi skapat en rörelse som gör lantbruket synligt i regionen”, konstaterar han.

SAMVERKAN OCH ENERGI

På Tolefors har vid sidan av innovationsområdet även andra former av samarbeten utvecklats.

”Vi samarbetar idag mycket med Grensholm, där vi kompletterar varandra, Tolefors är en växtodlingsgård och Grensholm en kogård. Vi har också börjat sälja tjänster till andra och i höst har vi sått 150 hektar raps med biodrill åt våra grannar.”

Även om RME-anläggningen fått lämna plats för mutterdragare och maskinlyft har Axel inte helt lämnat energimarknaden bakom sig. Men istället för olja är det el som gäller.

”Med min bror driver jag idag ett projekt kring batterilagring, en marknad som jag bara tror är i sin början”, säger Axel. ”Vi har startat batterilagring vid två anslutningspunkter. Vi har hållit på med projektet i två och ett halvt år, och det är ett problem med långa ledtider för den här typen av anläggningar. Det hinner hända en hel del innan allt är på plats. Men det är ett mycket bekvämt ägande”, konstaterar han.

INTE BARA INNOVATION

Axel är inte bara engagerad i de rena innovationsprojekten, utan bidrar också med att vara försöksgård och partner i olika forskningsprojekt. Bland annat är han med i ett stort projekt kring jordhälsa, där ett antal gårdar på båda sidor om Vättern deltar. I det projektet undersöks en rad mått på jordhälsa och kopplas till olika odlingsinriktning och odlingsåtgärder.

Lantbrukarna i projektet uppger själva att de upplever att en god jordhälsa kan lindra negativa effekter av både regn och torka, bidra till en högre skörd och minska skördevariationer.

”I takt med att lantbruksföretagen blir större behövs det också mer ledarkompetens”

De slutsatser som hittills kunnat dras i projektet är att hög grödvariation med vall och organisk gödsel ger en högre biologisk markaktivitet, medan den minskar med mer intensiv jordbearbetning och användning av fungicider. Intensiteten i jordbearbetning minskar också mullhalt och aggregatstabiliteten.

GENERATIONSSKIFTET

Mjölproduktionen försvann för flera år sedan men det är inte helt djurfritt på Tolefors. I ett stall, en liten bit från brukningscentrum, finns 17000 värphöns i ekologisk produktion.

”Det har inneburit att vi också odlat 250 hektar ekologiskt för att ha foder till djuren, men det är på väg bort. Ekonomin och den intensiva körningen med tunga transporter har haft stor betydelse det beslutet, något som också gjort att vi ställer om till frigående uteproduktion.”

När vi kommer in på framtiden är det dock mer närliggande frågor som är angelägna för Axel.

”Vi är mitt i en process där Gustaf håller på att ta över och jag trivs verkligen med att jobba med honom. Han kommer allt mer in i verksamheten och jag känner att jag kan jobba kvar så länge jag behövs.”

MER LEDARKOMPETENS

Axel framhåller vikten av att lära sig ekonomi och ledarskap.

”Det är viktigt att du som ny i företaget blir väl insatt i ekonomin och får ta ekonomiska beslut själv. Det ger ovärderlig kunskap. I takt med att lantbruksföretagen blir större behövs det också mer ledarkompetens.”

Det ställer också krav på att hitta nya lösningar för framtiden.

”Idag kan en växtodlingsgård på 200 hektar vara för liten och därför kommer vi att se nya former av samarbete. I andra delar av världen tillämpas share cropping, där markägare och brukare kan dela på både risker och vinst. Men frågan är om det är juridiskt möjligt i Sverige idag.”

HÖGA MARKVÄRDEN HINDER

Samtidigt ser Axel tydliga strukturella problem inför framtiden för det svenska lantbruket.

”Vi har en kombination av en allt äldre lantbrukarkår och höga markvärden där generations- eller ägarskiften inte alltid kan lösas på ett rättvist sätt. De höga markvärdena kan också bädda för det som vi ser i Storbritannien där det nu är aktuellt att beskatta arvs skiften. Vi får hoppas att inte motsvarande sker här hemma.”

Höga maskinkostnaderna är också ett problem, där snabbt stigande räntor orsakat svårigheter för maskinbranschen, något som gått att se på nära håll i Väderstad.

Men Axel är ändå hoppfull.

”Tekniken går framåt, vi får smartare och effektivare maskiner som kan göra samma jobb med mindre resurser. Det är ändå lätt att se positivt på framtiden”, avslutar han. ●